

SZÉKFOGLALÓ ELŐADÁSOK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁN

Rezsőházy Rudolf

EURÓPAI KÖZÖS ÉRTÉKEK

Terintetes vagy 97
 leendő székelybirtokosok 32. Ba egy székely
 székelybirtokosok választott tag, a székelybirtokosok kivétel
 székelybirtokosok tartozó dolgozat felolvasásával,
 keményes megnevezés székelybirtokosok kivétel
 legkevesebb egy év alatt székelybirtokosok kivétel
 székelybirtokosok megnevezésénél.
 Székelybirtokosok, melyekben kivált székelybirtokosok
 székelybirtokosok megnevezésénél: de ha

Legfeljebb egy év alatt vértel-
 stáza megemelésén:
 Lehetett esetek, melyekben kivált vidéken la-
 gátoltatnak a határidőket megtartani: de hallga-
 elnérni a szabály meg nem tartatását, amellyel
 a, mint összes szabályzatunkat erőlfekvő tekintet-
 következésképpen figyelmeztetni a T. Akadémi-
 szüléségtelen.
 a környelbe hozatik tehát, hogy egyetlen a
 a környelbe hozatik tehát, hogy egyetlen a
 a környelbe hozatik tehát, hogy egyetlen a

mint összes ^{száma} következési ügyére figyelmeztet
szükségtelen.
Indoklásnyba hozatik tehát, hogy egyelőre az
1861. ^{rends.} 194. ^{194.} választott s szérfoglalás által meg nem
tett ^{rend.} ^{194.} ^{194.} nevei a névnyvból kitöröltesse, az 1861-
és 1862-ig választottak a pályára emeltesse, jö-
vőre pedig a kitörölési hivatal oda utasítsa, hogy
evidenciában karta's véget az újban választottakat,
míg szék nem foglaltat, a sorozatba fel ne vegye."

Jan. 26. 1865.

Bullay's Moir
Loyalty
Hollan Emory

853
1865

13 Kennedy Ligon
Montclair Lissly
John Henry
r. rag John Frank rag
Gentry Lissly

Rezsőházy Rudolf

EURÓPAI KÖZÖS ÉRTÉKEK

SZÉKFOGLALÓK
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIAÁN

A 2004. május 3-án megválasztott
akadémikusok székfoglalói

Rezsőházy Rudolf

EURÓPAI KÖZÖS ÉRTÉKEK

Magyar Tudományos Akadémia • 2014

Az előadás elhangzott 2005. november 4-én

Sorozatszerkesztő: Bertók Krisztina

Olvasószerkesztő: Laczkó Krisztina

Borító és tipográfia: Auri Grafika

ISSN 1419-8959

ISBN 978-963-508-748-8

© Rezsőházy Rudolf

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia
Kiadásért felel: Lovász László, az MTA elnöke
Felelős szerkesztő: Kindert Judit
Nyomdai munkálatok: Kódex Könyvgyártó Kft.

Előadásom célja az, hogy bemutassam, miképp születtek meg a történelem folyamán azok a közös értékek, amelyek az európai identitást alapozzák meg. Az eljárásom részrehajló lesz, mert a múltból csak a pozitív eredményeket említem. A reformációról szólva, például mellőzöm a vallásháborúkat, és csak azt húzom alá, amit az események öröndetes hagyatékának tekinthetünk, azaz a vallási tolerancia kialakulását.

Aki Európáról beszél, az egy kultúrára vagy civilizációra, valamint egy határok által meghatározott földrajzi egységre gondol. Minden a Földközi-tenger körül kezdődik, a Mare nostrummal. A jövő Európája a Római Birodalommal azonosul, amely a görög vidékeket és a kereszténység bölcsőjét is magába foglalja. Ebből a térségből szakad ki Észak-Afrika, a Közel-Kelet és Anatólia, amint ezeket a területeket meghódítja az iszlám.

Északon a germán és szláv inváziók, valamint a hunok razziai súlyos csapást mérnek Rómára, amely végül is összeomlik. De az apostolok utódai megkeresztelik a „barbárokat”, és civilizációnk tengelye észak felé csúszik el. A Brit-szigetek, Írország, Skandinávia immár Európához tartoznak. Nagy Károly és utódai kelet felé terjeszkednek, és így a szlávok és a magyarok is csatlakoznak a kereszténységhez.

1054 fatális dátum. Egy hosszú válási folyamat után Róma és Bizánc véglegesen szakítanak. Útjaik immár más irányba haladnak, és a határok hosszú időre megmerevednek. Az ortodoxiát követő országokat a politikai és a vallási hatalom összeforrása jellemzi, az egyház és az állam nem válnak szét, nem ismerik a reneszánszot, az egyén felszabadulását és önállóságát, a reformációt,

a felvilágosodást, a demokrácia kibontakozását. Minden modernizációs kísérlet, legyen az Nagy Péter vagy II. Katalin kezdeményezése, megbukik.

A határok azonban átléphetők. A 19. században az oroszok is részt vesznek a tudomány fejlesztésében. Zenéjük és irodalmuk az európai vérkeringést táplálja. Még a forradalmárok is nyugatról kapják ihletüket.

A törökök előrenyomulása Bizánc eleste után elvágja a balkáni népeket az európai áramlatoktól. Az ortodoxiához hozzáadódik az oszmán befolyás, sokszor egész a 20. század elejéig.

Azok az értékek, amelyeket a továbbiakban európainak jelölök meg, természetesen nem tiszta termékek. Sokszor kívülről hoztuk be vagy kaptuk őket, és csak továbbfejlesztettük. Talán az arab befolyás a legfontosabb (filozófiában, matematikában, orvostudományban, építészetben), de mások is közrejátszottak. Gondoljunk csak az Egyesült Államokra, születésük óta.

Ez a téma azonban elvezetne tárgyunktól. Irányítsuk tehát figyelmünket az európai értékekre, és soroljuk el őket időrendben. Kezdjük el az ókorral.

*

I. Sokat köszönhetünk a görögöknek világszemléletünkért. Ők voltak az elsők, akik kutatni kezdték az égbolt és a természet titkait, akik feltették a filozófia alapvető kérdéseit, akik meghonosították a tudományos gondolkodást. A görögök óta hatja át civilizációnkat a prométheuszi szellem: azaz a világegyetem nem egy ismeretlen és megfejthetetlen jelenség, amelynek az emberiség tehetetlenül van kitéve, vagy amelyet csak az istenekhez intézett könyörgésekkel lehet megszéldíteni, hanem egy megismerhető és meghódítható valóság.

Az ókornak még adósai vagyunk, és mindenek felett a rómaiaknak, az általuk kidolgozott államszervezési és magánjogi elgondolásaiért. Különösen kihangsúlyoznám a rómaiak által belénk csepegtetett jogi érzéket és szabályokat, amelyek napjainkban is hatnak ránk.

2. Civilizációnk tagadhatatlanul zsidó-keresztény eredetű. A zsidó hagyományok és főleg Jézus tanításai olyan alapvető fogalmakat hagytak ránk, mint az emberi egyén és a méltósággal rendelkező személy, avagy a szeretet és az igazságosság parancsai vagy a testvériség (hiszen minden ember ugyanazon Atya gyermeke) stb. Hogy a dolgokat tisztán lássuk, az evangéliumokban háromféle értéket különböztethetünk meg:

- egy részük egyetemes, a legtöbb vallásban megtalálható: például a könyörület (misericorde) és a részvétel (compassion), a buddhizmusban éppúgy központi értékek, mint az iszlámban;
- más részük tipikusan keresztény, mint a hegyi beszéd erényei;
- a harmadik részük vált közös európai hagyatékká: például a béke, a testvériség vagy az emberszeretet (a filantrópia).

Igaz, hogy intézményi szempontból és a vallásgyakorlatot tekintve Európa többé már nem kizárólagosan keresztény terület; lakossága számos filozófiai irányzat között oszlik meg. A kereszténység kulcsfontosságú értékei azonban szervesen beépültek az európai örökségbe, és ezeket – minden megosztottság ellenére – az emberek egymással közösen vallják. Aki a keresztény kultúrát nem ismeri, még intelligens turista sem lehet. Ha belépünk egy barokk templomba – lehetőleg az orgona korabeli zenéjétől áthatva –, ott értetlenül fogunk állni, hacsak nem hallottunk valamit a reformációról és az ellenreformációról.

3. A középkor folyamán alakult ki a kereszténységnek az a formája, ahogy azt ma ismerjük. Gyakran tettem fel magamnak a kérdést: mi is történt volna, ha az apostolok kelet felé veszik útjukat ahelyett, hogy Athén és Róma felé utaznak. Gondolom, hogy a krisztusi üzenet lényege így is kifejeződött volna. Nagyon valószínű azonban, hogy a kínai és az indiai kultúrával érintkezve különleges színezetet vett volna fel. Görögországba érve, az üzenet átítatódott a hellén mentalitással. Következésképpen szükségessé vált, hogy a keresztény hit ésszerű legyen. Szent Anzelm híres szavai jól fejezik ezt ki: *fides quaerens intellectum*. A középkor gondolkodói vállalták magukra azt a kolosszális feladatot, hogy a hit tételeit precíz nyelvezetben fejezzék ki. Gondolataik tolmácsolásához azután Platón vagy Arisztotelész rendszerét és fogalmait vették kölcsön. Ezek a törekvések egy további, közös örökséget hagytak ránk: az értelem keresését nagyra értékeljük; bízunk eszünk munkájában.

Az ésszerűséget alkalmazzuk az élet minden terén, még a művészetben is. Lásd a gótikus építészet harmóniáját. A világ egy *ordinata collectio creaturarum*, amelyet legjobban talán Aquinói Szent Tamás ír le.

Az utat, amelyen a Nyugat haladt, a városok és a burzsoázia kialakulása kísérte. Ettől az időponttól fogva az urbánus civilizáció irányába kezdtünk fejlődni. A kor jellegzetes alakja a francia bourgeois, a német Bürger, a spanyol ciudadano. Ez a személy nem pusztán független életmódra törekvő kézműves vagy kereskedő, hanem egyben polgár, aki nagyra becsüli saját autonómiájának a tényét.

Ezért nem meglepő, hogy a városokban már láthatók a demokrácia kialakulásának korai jelei. Még nem tényleges szabadságjogokról van szó (mint például a szólásszabadság), hanem a korábbi privilégiumok és elszenvedett korlátozások megszüntetéséről. Még nem alkotmányok születnek, hanem „charták”, amelyek számos pontos követelményt tartalmaznak (például senki sem

tartoztatható le önkényesen, vagy senki sem kötelezhető meg nem szavazott adó fizetésére stb.). Ezért mondja a német szólás: *Stadtluft macht frei*.

Ebben az időszakban került sor az első egyetemek megalapítására. Az *universitas magistrorum et scholarium* a mesterek és a diákok korporációja, ahol a logikát és az oknyomozást gyakorolták, és ahol új értékeket ápoltak: az intelligencia erejét, a tudás presztízsét, az ismeretek fontosságát.

Noha a természettudományok műveléséről még nincs szó, a viták, a *disputationes*, már készítik elő azokat az elméket, akik később a tudományos forradalom főszereplői lesznek. A középkor egyben figyelemre méltó műszaki fejlődés tanúja is volt. A prométheuszi szellem tovább hat: gondoljunk csak az optikai műszerekre, a szél- és a vízenergia felhasználására, majd a nyomtatás bevezetésére (sok feltalálás keleti vagy távol-keleti eredetű). E fejlődés színfalai mögött ott áll a kézműves iparos figurája, aki a mestermű ideálját követte, és minden figyelme a pontosságra irányult. Lassan és fokozatosan két fontos érték ver gyökeret: az idő hasznos felhasználása és a munka tisztelete.

4. A 15. és a 16. században a becsben tartott értékek tárháza tovább gyarapodott. A felfedezőik útjai gyökeresen megváltoztatták a világról kialakult képet. Kapcsolatba kerülünk más kultúrákkal, tőlünk különböző emberekkel, és meglepetéssel tapasztaljuk, hogy ezek a „Mások” nemes érzésekről tesznek tanúságot, anélkül, hogy a kereszténység tanításait ismernék. Ekkor születik meg a „nemes vadember” (le bon sauvage) képe, valamint az ember természetes jóságába vetett hit, amelyet később Rousseau hirdet. Egyre nehezebb lesz mindent saját zárt közösségünk mércéjével összevetve megítélni. Egy újfajta látásmód kezd teret nyerni: felismerjük, hogy a legtöbb földi dolog viszonylagos. A relativizmus szervesen beépül Európa kulturális kincstárába.

Az „értéktermelés” szempontjából a reneszánsz időszakának fő jelensége az egyén mint olyan megjelenése és egyes esetekben valóságos dicsőítése volt.

A középkorban – a legtöbb civilizációhoz hasonlóan – az egyén létjogosultságát, státuszát, identitását az őt körülvevő közösségtől kapta. Most viszont fokozatosan emancipálódik, és önmagát saját maga határozza meg tulajdonságaival, tetteivel, elért eredményeivel. Egy teocentrikus korszakból kiemelkedve az ember mércéje immár az ember. Ezért beszélhetünk humanizmusról.

A reformációról szólva – mint mondtam – nem emlitem a vallásszakadást és az annak nyomán kitört véres konfliktusokat. Noha Luther és Kálvin történelmi szerepe egyaránt fontos, a mi szempontunkból rotterdami Erasmus az érdekes személy, mert ő a tolerancia hírnöke. Végéhez közeledik a katolikus egyház egyeduralma, és megjelenik a pluralizmus gondolata. Egy olyan társadalom, amelyben eltérő, sőt egymással ellentétes hitek és vélemények vannak jelen egyidejűleg, nem maradhat fenn sokáig legalább egy csöppnyi tolerancia nélkül. Egyre nehezebb a vélt igazságot másokra rákényszeríteni. Kezdetben az együttlélést a „*cuius regio, eius religio*” elve szabályozta, amely az egyszerű embereknek még nem jelentett szabadságot. Ám a magatartásformák evolúciójával egyidejűleg a pluralizmust már nemcsak passzívan fogadták el az emberek, hanem egyre inkább a kölcsönös gyarapodás egy kínálókozó lehetőségeként fogták fel. Ily módon a toleranciából valódi erény lett.

Ugyanakkor az addig uralkodó gazdasági rendszer is átalakuláson megy keresztül. A kereskedelmi kapitalizmus uralja immár a pénz és az áruk forgalmát. Olyan személyek mint Jacques Cœur vagy a Fugger család, óriási vagyont szereznek, és döntő hatalmat gyakorolnak. A vállalkozói szellem kifejlődik, és a gazdagság, a presztízs, a politikai befolyás forrásává válik. A vállalkozó hatékony, befektet, a pénzt tiszteli. Civilizációnkat dinamikussá teszi, biztosítja számára a materiális felsőbbrendűséget, és végül is a gyarmati hódításokban éri el csúcspontját.

5. Állíthatjuk, hogy a tudomány győzelme a 17. században válik véglegessé. Láthattuk felvirradását a görögöknél, valamint a racionális gondolkodás hódítását a középkorban. Most viszont egy igazi tudományos forradalom megy végbe: a megfigyelések felhalmozódnak; új hipotéziseket fogalmaznak meg, és vetik ezeket kísérletezés alá; természeti törvények születnek, és ezeket kimutatják; a matematika halad; új módszertani eljárások honosulnak meg. A tudomány függetlenné válik a filozófiától és az ókorból örökölt doktrínáktól.

A mi szempontunkból e fejlődési iránynak két lényeges következménye lett. Elsőként említeném a vallásos hit és a tudomány szétválasztódását. Fájdalmas küzdelmek után egyre inkább elfogadottá vált, hogy a hit és a tudomány tárgya különböző, hogy másféle megközelítést igényelnek, továbbá, hogy egyik sem redukálható a másik szintjére. Ez ismét civilizációnk egy olyan jellemzője, amellyel másutt nem találkozunk. A másik fejleményként a tudomány által létrehozott kritikai, vizsgáló szellem általánossá válása említhető. Mentalitásunk megváltozott, és nem hisszük el egyből, amit látunk, vagy amit nekünk mondanak. Inkább szeretjük megtapasztalni a dolgokat, és bizonyítékokat keresünk.

A tudományos gondolkozásban elért eredmények létrehozzák a haladás gondolatát. Az emberiség korábban csak kétféle történelemszemléletet alakított ki: az egyik a ciklikus, hullámszerű (az emelkedés, a csúcspont és a hanyatlás időszakaszai örökös körforgásban vannak); a másik a nosztalgikus felfogás: kezdetben vala a paradicsom vagy egy aranykor, amely azonban a siralomvölgybe torkollik. A tudományos és földrajzi felfedezések felhalmozódásával, az intellektuális látókörök tágulásával és a gazdaság expanziójával, a nagy gondolkodók azt kezdték hinni, hogy a történelem egy előre meghatározott irányba, a haladás irányába vonul. Más szavakkal kifejezve, táplálják azt a reményt, miszerint az emberiség egy lineáris és soha véget nem érő úton menetel előre. A 18. század végére ez a remény végleg gyökeret vert, majd a 19. században civilizációnk

egyik mítoszává vált. Igaz, hogy a haladásba vetett hit időnként válságba jutott, különösen az első és a második világháborút követően, de mégis általánosan uralkodónak mondható. Az, hogy a haladást le kellene fékezni, túrhetetlen javaslatnak minősül: a nemzeti vagyonnak tovább kell növekednie, a munkanélküliség szintjét le kell szorítani, gyógymódot kell találni a rákbetegségek ellen, új energiaforrásokat kell az emberiség szolgálatába állítani stb. Látható tehát, hogy a prométheuszi álom tovább folytatódik.

6. Különösképpen ki kell emelnünk a felvilágosodás korát, amely szép számú olyan értéket fejezett ki, amelyek a későbbiekben általánossá váltak. Mindezekelőtt a szabadságra gondolok, amely most már pozitív, szisztematikusan kidolgozott fogalom lett, és az élet minden területén választási lehetőségeket jelent. Gondolok ugyanakkor a szabad kutatásra (*libre examen*), a boldogság és a személyes önmegvalósítás jogára, amelyek az elmúlt hatvanas években váltak igen népszerű követelésekké.

Már láttuk a múltban az ész fontos szerepét. De a középkorban még a teológiához volt kötve. Most már a saját lábán jár, és egyetemes eszköz lesz. Megtámadja mindazt, ami az elmét sötétségben tartja: a babonákat, az előítéleteket, a tudatlanságot, a fanatizmust, az önkényességet. A kritikus elme a század politikai és vallási értékeit is vizsgálat alá veti.

A politikai megrázkódtatások, amelyek ezeket az intellektuális folyamatokat ténylegesen meg akarták valósítani – mint az amerikai és a francia forradalom –, befejezték az előkészítő munkát. Az emberi jogokat ünnepélyesen kihirdetik: az embereket, természetüknél és mivoltuknál fogva, elidegeníthetetlen és sérthetetlen jogok illetik meg, és ezek érvényessége felülmúl és megelőz minden törvényhozást és társadalmi újítást.

A modern demokrácia alapjait most fektetik le. A cikkelyekbe foglalt elvek nem valósulnak meg egyik napról a másikra, és a harc az általános választójogért vagy a nők politikai jogaiért tovább folytatódik egészen a 20. századig.

Szeretnék itt kiemelni egy másik kezdeményezést is, amely hosszú küzdelmet váltott ki: az állam és az egyház szétválasztásáról van szó. A „műtét” végül is mindkét fél javára szolgált, és eredménye az európai emberek közös örökségének részévé lett.

7. A gőzgép, a textilipar, az acélgyártás, a vasút, a távíró stb. az első ipari forradalom jellegzetességei. Immár a feltalálókat tiszteljük hősként. Mindennapi életünk megváltozik, új termelési eszközök és javak terjednek el. Új értékek kerülnek forgalomba: a technológia csodálata, a jólét iránti vagy a fogyasztás vonzereje. Több mint egy évszázadig tartott ugyan, amíg beléptünk az úgynevezett „fogyasztói társadalom” korába, de azok az értékek, amelyek ebbe az irányba serkentenek, már hosszú idő óta hatnak.

Egy időben a 19. század a kapitalizmus győzelmének korszaka. Itt most megint nem a rendszer hibáiról vagy kudarcairól kívánok beszélni, hanem kultúránk fejlődéséhez tett hozzájárulásáról. A hangsúlyt három olyan jellemző vonásra helyezem, amelyekhez az európai emberek ugyancsak ragaszkodnak:

1. a magántulajdon fogalma (az *én* hazám, az *én* autóm, az *én* dolgaim);
2. a piac mint a kereslet és a kínálat szabályozásának helye;
3. a szabad verseny (amelyet persze ellenőrizni kell), amely azt hivatott biztosítani, hogy a legjobbak vagy a képességekkel rendelkezők érvényesüljenek.

A kapitalizmus túlkapásai ellen hangoztatott tiltakozások társadalmi reformokhoz vezettek. A munkásmozgalmak és a szocializmus gazdagították értékrendszerünket a szolidaritás és az egyenlőség eszméjének a hirdetésével. Ezeket az elveket nélkülözhetetlennek tartjuk annak biztosításához, hogy minden polgár nagyjából egyenlő esélyekkel induljon az életpályáján, és választási helyzetben függetlenül dönthessen.

A második világháborút követően gazdasági és társadalmi intézményeink további változásokon mentek keresztül. A színen megjelenő legfontosabb szereplő az úgynevezett „jóléti állam” volt. Bár ezt a vívmányt a neoliberais irányzat élharcosai szigorúan bírálják, ez az intézmény mégis mély gyökeret vert a közvélemény tudatában. Arra az érvelésre alapul, miszerint nem szabad hagyni, hogy a társadom tagjai a sors csapásait (mint a munkanélküliség, a betegség, a balesetek stb.) védelem nélkül megszenvedjék. A közösség kötelessége, hogy ezekért a sérelmekért kárpótlást nyújtson, és az áldozatoknak létminimumot biztosítson. Így tehát a jóléti állam olyan értékeket testesít meg, mint például az emberi méltóság vagy az egymásért való felelősség.

8. A nemzetállamok túlnyomórészt a 19. században jöttek létre, és a „szülési fájdalmak” fegyveres konfliktusok emlékét hagyták maguk mögött. E folyamatnak volt azonban egy pozitív eleme is, amelyet az utókor magáénak vall: ez a „népek önrendelkezési joga”. A hatalmi érdekek ennek gyakran ellentmondanak. Mégis mind a gyarmatok felszámolása, mind az egyes európai országok szuverén létének helyreállítása ennek az elvnek az alapján ment végbe.

A nacionalizmus szélsőséges kilengései is hoztak magukkal szerencsés következményt, mégpedig a békéhez mint értékhez való szoros kötődést. Ezer éven át teljesen normálisnak tartottuk, hogy két európai nemzet (például a német és a francia) háborúval rendezze nézeteltéréseit. Ma képtelenség lenne, hogy két európai uniós tag fegyveresen csapjon össze.

Az utóbbi ötven évben szüntettük meg a nők és a férfiak közötti legkiáltóbb egyenlőtlenségeket. A nők egyenjogúsításának mozgalma lassan eléri céljait, és ezt nemcsak a jogalkotásban láthatjuk, hanem az emberek mentalitásának változásában is.

Eddig még nem említettem társadalmunk egyik központi értékét, a családot. Születését nem lehet egy dátumhoz kötni. Jelenléte minden korban megtalálható. Noha formájában változott, az emberek gondolatvilágában mindig a társadalom alapsejtjének maradt meg. Ez így van válságos időkben is, mint napjainkban. Bár a házastársi kapcsolatok törekenyebbé váltak, mégis minden nemzetközi felmérés azt mutatja, hogy egy férfi és egy nő sikeres és tartós érzelmi kapcsolata, valamint a gyermekáldás, a mai ember mély vágyai közé sorolható.

Az „értékgyártás” és az értékek változása állandó folyamat. Így például a természetvédelem szinte szemünk előtt lett új „slágerérték”. Noha a prométeuszi szellem továbbra is a természet kihasználására sarkall, rájöttünk arra, hogy a népesség szaporodásával és a javak növekedésével nyersanyagaink nem kimeríthetetlenek, a környezetünknek sokszor kárt okozunk, ipari termelésünk pedig lehet szennyező.

A vita ebben a témakörben még nincs lezárva, hiszen találkozunk sok túlzással és hasztalan félelemmel is, de kétségtelen, hogy a tiszta vizet és levegőt egyre inkább értékeljük, a környezetünket igyekszünk megóvni, valamint a gyártást és a fogyasztást is szeretnénk felelősséggel irányítani.

*

Hogy az eddig elhangzottakat, tisztelt Hallgatóim, helyesen értelmezzék, szeretnék még néhány megjegyzést tenni. A különféle értékeket egymástól elszigetelten, kronológiai sorrendben soroltam fel, anélkül, hogy a közöttük

fennálló viszonyt vizsgáltam volna. Szükséges azonban kihangsúlyozni, hogy egy egyén vagy egy társadalom értékei egy rendszert alkotnak, amelyben minden egyes érték jelentősége a többiekkel való viszonyától függ. Ez a rendszer hierarchikus felépítésű, tehát egyes értékek fontosabbak, mint mások.

Noha az említett 46 érték közösnek mondható, minden országnak vagy társadalmi csoportnak megvannak a maguk speciális értékei, és ugyanazon érték fontossága változhat nemzetek és csoportok szerint. Például a csehek és a szlovének megmaradtak a Habsburg Birodalmon belül, míg a magyarok jó része török uralom alá került, és így 150 éven keresztül el volt vágva a nyugati fejlődéstől, és itt a feudalizmus hosszabb ideig tartott. Noha a lengyelek és a magyarok között sok közös vonás lelhető fel, vallási téren a kálvinizmus a magyarokat a hollandokhoz közelíti, míg a katolicizmus a lengyeleket az írekkel köti össze. Az olasz reneszánsz hamarabb kerül Korvin Mátyás udvarába, mint a skandináv vidékekre. A felsorolást tovább lehetne folytatni.

Befejezésképpen feltenném a következő kérdést: gondolhatjuk-e, hogy az ismertetett értékek véglegesen beépültek kultúránkba és eszmevilágunkba? Erre a kérdésre kettős választ javaslok.

Először is, ne felejtjük el, hogy egy adott érték egyben egy olyan ideál, amelyet viselkedésünkkel meg tudunk hazudtolni. Így például a kritikai szellemet fontos értéknek tekintjük, mégis megtörténhet, hogy hisztérien áldozatául esünk egy reklám üzenetének. Hasonlóképpen a család intézményét magasra értékeljük, ugyanakkor ritkábban házasodunk, és gyakrabban válunk.

Másodszor: elhamarkodott lenne azt állítani, hogy egy adott érték sohasem kerül válságba, vagy hogy ettől senki sem pártol el. Pontosan emiatt szükséges, hogy az általunk becsben tartott értékeket ápoljuk, és a bennünket követő generációknak átadjuk. Ez az oktatás és a nevelés egyik fő feladata. Hanyatlásuk ellen más garanciát nem tudok elképzelni.

Erdy János
Bodhradovszky József

Wenzel Gusztáv
Fábian Lajos
Nagy János

Arany János
Terintetes Nagygyűlés!

Minden felemelő szabályainak 32. §-a egy szót:
Minden újonnan választott tag, a külső kivétel
lel, osztályába tartozó dolgot felolvasásával,
vagy személyes meg nem jelenhet és ezen körülmé-
sével, legfeljebb egy év alatt szét foglalt; külsőben meg-
választása megszűnik.

Lehetett esetek, melyekben kivált vidéken la-
kor gátolhatta a határidőt megtartani: de hallga-
tag elvéni a szabály meg nem tartatását, amellyel
kés, mint örvös szabályzatunkat erőltetnek terinteni
át szűrségtelen.
Indoklásukba hozatik tehát, hogy egyelőre a
kötött s szétfoglalt által meg nem
kötött s szétfoglalt által meg nem

Terintetes
 ...állók szabályainak 32. §-a egy szót:
 ...journan választott tag, a hűlőhöz kivétel
 ...tályaiba tartozó dolgozat felolvasását,
 ...teljes megnevezésű lehet és ezen beiktatás
 ...felelt egy év alatt szét foglalt; különben meg
 ...a megnevezésűen:
 ...Lehetnek esetek, melyekben kivált vidéken la
 ...tollatnak a határidőt megtartani: de ha ha
 ...szerint a szabály megnevezés tartatását, amíg
 ...mint önszer szabályzatokat erőltetnek beiktatás
 ...szükségtelen.

Indoklásnyba hozakirtek, hogy egyelőre a
 ...választott a szétfoglalás által meg nem
 ...tagok neve a névnyelvűl kitöröltesse, az 1861
 ...ig választottak a szabályokra emeltesse, jö
 ...pedig a kitörölési hivatal oda utasítsa, hogy
 ...identitásban tartás végett az újban választottakat,
 ...míg szét nem foglaltak, a sorozatba fel ne vegye.

jan. 26. 1865.
 Zoltay Mór
 Lőwenz
 Hollán Ernő

853
 1865
 Kemény László
 Wölkowicz László
 Jolly Frank stb
 ...

